

Основні зміни, відповідно до нового Закону України «Про освіту»

1. Не просто знання, а вміння, що відбулися. Від практики напакуювання дітей великим обсягом інформації і навчання за принципом «зазубрив – відповів – забув» українська освіта, насамперед шкільна, має перейти до розвитку у дітей компетентностей. Нова українська школа має розвивати у дітей «читання з розумінням, уміння висловлювати свою думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики і приймати рішення, вирішувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими». Власне, велика частина закладених у законі норм підпорядкована саме цій меті, для досягнення якої закладам освіти, педагогам, батькам і самим здобувачам освіти надається велика свобода дій.

2. Трирівнева 12-річна школа. Діти йтимуть до школи, як правило, у 6-річному, але в будь-якому разі не пізніше 7-річного віку і вчитимуться 12 років. Середня освіта поділятиметься на початкову (4 роки, 1-4 класи), базову (5 років, 5-9 класи) і профільну (3 роки, 10-12 класи). Починаючи з 5 класу діти вчитимуться в гімназіях, а після закінчення 9 класу продовжуватимуть навчання у ліцєях (зкладах старшої або профільної школи) або ж здобуватимуть професійну освіту.

Після закінчення кожного рівня знання учнів перевірятимуть за допомогою державної підсумкової атестації. Після 4 класу це буде моніторинг, а після 9 – повноцінне зовнішнє незалежне оцінювання. Початкова школа може мати найрізноманітніші форми: один чи кілька класів з учнями одного чи різного віку, з одним або кількома вчителями. Закон також дозволяє роботу початкової школи «в будь-якій іншій формі, яка буде найбільш зручною та доцільною для забезпечення здобуття дітьми початкової освіти відповідно до стандарту початкової освіти». Ліцєї матимуть академічне або професійне спрямування, або ж в одному ліцєї будуть класи різних спрямувань. В академічних ліцєях учні зможуть глибоко підготуватися до вищої освіти, у професійних – здобути середню освіту і, водночас, першу професію. Освіта в них триватиме три роки замість нинішніх двох. Додатковий рік навчання зніме проблему катастрофічної нестачі часу й перевантаження старшокласників у нинішній дворічній старшій школі. Кожен ліцєй буде окремою юридичною особою і, як правило, розміститься в окремому приміщенні. Ліцєї задумані не просто як старші класи звичайної школи, а як окремі заклади. Причому, досить великі, де в кожній паралелі є принаймні по 4-5 класів, кожен зі своєю спеціалізацією. А отже, їх буде значно менше, ніж нинішніх 11-річних шкіл. Відповідно і перехід до таких ліцєїв відбуватиметься не так непомітно як зараз – випускники 9 класів складатимуть ЗНО, і за їх підсумками вступатимуть до обраних ліцєїв на конкурсних засадах. До інших шкіл дітей зараховуватимуть без конкурсу - за винятком ситуацій, коли заяв на навчання в школі більше, ніж місць (у такому разі пріоритет надаватиметься дітям, які живуть на території обслуговування цієї школи). Нова система запроваджуватиметься поступово, щоб не сказати дуже

повільно. Початкова школа запрацює з 1 вересня 2018 року, базова - з 1 вересня 2022 і профільна – з 1 вересня 2027. Проте закон містить опцію запровадження профільного трирічного навчання й раніше – як в окремих закладах, так і по всій країні. В міністерстві освіти й науки не виключають пришвидшення реформи і введення повноцінної 12-річки вже з 1 вересня 2022-23 років. Такий варіант можливий, якщо суспільство в перші роки реформи усвідомить її важливість, а освітня й бюджетна системи будуть цілком готові до змін.

3. Професійна освіта. Закінчивши 9 класів, діти зможуть навчатися в професійних коледжах, здобуваючи професію як одночасно зі здобуттям повної вищої освіти, так і без нього.

4. Трирічний бакалаврат і дворічна магістратура. Для отримання диплому бакалавра студенти вчитимуться не чотири, а три роки. Натомість навчання в магістратурі стане довшим і триватиме два роки, зараз - півтора. Вступ у магістратуру здійснюватиметься за підсумками ЗНО.

5. Автономія шкіл і більша свобода вчителя. Заклад освіти може здійснювати освітню діяльність одночасно на різних рівнях освіти та за різними видами освіти, створювати для цього структурні підрозділи. Тобто, теоретично, може існувати заклад, що об'єднує дитсадок, початкову школу, гімназію, ліцей, університет, професійний коледж і музичну чи художню школу. Треба лише отримати відповідні ліцензії і пройти акредитацію. Заклади освіти зможуть утворювати з іншими юридичними особами освітні, освітньо-наукові, наукові, освітньо-виробничі та інші об'єднання. Всі заклади освіти – від садочків до університетів – отримають значно більше свободи. Досі (з 2014 року) автономію мали лише виші.

Тепер же школи, дитсадки та інші заклади освіти всіх форм власності будуть мати самоврядні колегіальні органи – наглядові (підкувальні) та педагогічні ради, батьківські ради тощо – які прийматимуть найважливіші рішення. До складу наглядової (підкувальної) ради, якій засновник може делегувати свої повноваження, не можуть входити працівники цього закладу освіти і ті, хто в ньому навчається. Директор школи чи дитсадка обиратиметься на 6 років конкурсною комісією у складі представників інших шкіл, місцевої влади, викладачів педагогічних вишів та громадськості. Для участі в конкурсі треба вільно володіти державною мовою і мати вищу освіту, але засновники мають право встановлювати й додаткові кваліфікаційні вимоги до кандидатів. Директор самостійно братиме на роботу своїх заступників та інших педагогічних працівників. Освітній заклад має право оголосити конкурс на будь-яку вакансію, але головне, що призначення відбуватимуться без погодження з місцевою владою, яке потрібне зараз. Заклади освіти та педагоги самостійно формуватимуть навчальні програми, які за поданням педагогічної ради затверджуватиме керівник закладу. Єдина вимога – їх відповідність державним стандартам освіти, прийнятим міністерством освіти й науки. Учитель зможе вільно працювати за власною програмою і обирати форми донесення матеріалу до дітей. Водночас, міністерство розроблятиме типові програми для тих учителів, які не хочуть чи не можуть розробити власні. Закон скасовує процедуру атестації шкіл та право місцевих управлінь освіти на їх інспектування. Самі інспекції ліквідують, а працівники методкабінетів займатимуться замість перевірок підтримкою й допомогою закладам освіти. Перевірятиме ж ці заклади лише Державна служба

якості освіти. Плановий аудит закладу, що включатиме перевірку дотримання ліцензійних умов, відбуватиметься раз на 10 років.

6. Директором можна бути не більше 12 років. Обмеження терміну перебування однієї людини на посаді керівника поширяться з вишів на всі заклади освіти. Довічних директорів шкіл більше не буде. Людина зможе обиратися на посаду директора не більше двох шестирічних термінів поспіль, а потім зможе працювати на іншій посаді в цій же школі або претендувати на директорство в іншій.

7. Більша зарплата вчителів. Зарплата вчителів зросте, але наскільки – сказати складно. Зарплата науково-педагогічного працівника найнижчої кваліфікації буде принаймні на 25% більшою, ніж зарплата вчителя найнижчої категорії. Оклад працівника кожної наступної категорії має підвищуватися принаймні на 10%.

8. Добровільна сертифікація вчителів. Всі педагогічні й науково-педагогічні працівники, як і зараз, мають обов'язково підвищувати кваліфікацію, але ця процедура зазнає докорінних змін. Ці послуги зможуть надавати різні державні, комунальні та приватні установи, а також громадські організації, які матимуть відповідну ліцензію. Вчитель сам обиратиме, де йому підвищувати кваліфікацію, це може бути й кілька різних установ, сумарний час навчання в яких має становити не менше 150 годин на 5 років. Замість підвищення кваліфікації учитель може з власної ініціативи пройти добровільну сертифікацію на знання предмету і володіння сучасними освітніми методиками. Пройшовши таку сертифікацію, вчитель отримає на три роки сертифікат і 20% надбавку до зарплати, а також зможе навчати інших педагогів.

9. Інклюзивне навчання і перепрофілювання інтернатів. Закон заохочує навчання дітей з особливими потребами, сиріт та дітей зі складних родин у звичайних школах. За заявами батьків дітей з особливими потребами школи мають створювати спеціальні класи, де такі діти могли б навчатися. Якщо це необхідно, діти з особливими потребами можуть іти в школу пізніше й навчатися довше.

10. Освітні округи. Різні заклади освіти в межах певної території (включно з закладами позашкільної освіти, культури, фізкультури) становитимуть єдиний освітній округ, своєрідним центром якого стане опорна школа, зручно розташована для підвозу дітей з інших населених пунктів і забезпечена кваліфікованими кадрами та сучасним обладнанням.

11. Українська мова. Освітній процес в усіх закладах освіти відбуватиметься українською мовою. Представники національних меншин мають право навчатися в окремих групах дитсадків та класах початкової школи, в яких, крім української, буде використовуватися в освітньому процесі мова відповідної меншини. Починаючи з 5 класу, вся освіта відбуватиметься українською мовою, винятки можливі лише для представників корінних народів (перш за все кримських татар), які можуть зберігати двомовне навчання до закінчення старшої школи. Для першокласників така система запрацює з 1 вересня 2018 року, а для тих, хто почав учитися в школах з мовою національних меншин раніше, - з 1 вересня 2020 року, причому впродовж цих трьох років у школах з навчанням мовами меншин буде поступово збільшуватися кількість предметів, що викладаються українською. Вивчення української мови стає обов'язковим в

усіх закладах освіти (включаючи виші, в багатьох із яких таке викладання припинили на підставі закону «Про вищу освіту»). У закладах освіти, відповідно до освітньої програми, можуть викладатися одна або кілька дисциплін двома та більше мовами - державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу. Варто відзначити, що серед 24 мов ЄС є і мови деяких нацменшин України – румунська, угорська, польська, болгарська, словацька тощо.

12. Інформаційна прозорість. Кожен заклад освіти зобов'язаний розмістити у відкритому доступі на своєму сайті (чи сайті засновника) всю важливу інформацію про свою діяльність. До такої інформації закон, зокрема, відносить статут, ліцензії, сертифікати про інституційну акредитацію та акредитацію програм, структуру та органи управління закладу, кадровий склад, освітні програми, мови освітнього процесу, вакансії й конкурси, матеріально-технічне забезпечення, наявність гуртожитків, місць у них та розмір оплати за проживання, результати моніторингу якості, річний звіт, правила прийому, умови доступності для осіб з особливими потребами, розмір плати за навчання, перелік і вартість додаткових послуг тощо.

Обов'язково має оприлюднюватися кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів, інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.

13. Академічна доброчесність. Закон зобов'язує учасників освітнього процесу дотримуватися академічної доброчесності. Порушеннями академічної доброчесності вважаються плагіат, самоплагіат (коли людина видає свої старі наукові результати за нові), фабрикація чи фальсифікація даних, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Порушнику доброчесності загрожує відмова у присудженні наукового ступеня чи звання, позбавлення вже присуджених ступенів, звань, кваліфікаційних категорій, позбавлення права обіймати певні посади. Учнів і студентів за порушення доброчесності можуть направити на перескладання іспиту, контрольної тощо, повторне проходження курсу, позбавити стипендії чи пільг або відрахувати з навчального закладу.

14. Більше джерел фінансування. Держава, як і зараз, виділятиме місцевим бюджетам субвенцію на загальну середню освіту, в тому числі й на здобуття середньої освіти в професійно-технічних закладах. Професійну складову цих закладів фінансуватимуть переважно регіональні бюджети. Держава фінансуватиме навчання на бюджетних місцях у вишах та підготовку фахівців дефіцитних робітничих професій в системі профтехосвіти. Місцева влада й органи самоврядування мають створити належні умови для роботи закладів освіти, у т.ч. забезпечити їх приміщеннями та організувати підвезення дітей із сусідніх сіл до опорних шкіл. Дошкільна і позашкільна освіта фінансуватиметься переважно з місцевих бюджетів, які завдяки децентралізації за три роки зросли більш ніж удвічі. При цьому дитсадки, а також приватні школи, які обґрунтують вартість навчання, отримають додаткові гроші на кожну дитину з держбюджету. Загалом же кожен заклад освіти матиме право отримувати гроші з бюджетів різних рівнів, а також із будь-яких джерел, не заборонених законом. Освітні заклади матимуть право отримувати добровільні пожертви, гранти, дивіденди, допомогу від батьків, приватних партнерів тощо, надавати платні послуги,

продавати вироблену в майстернях чи виробничих підрозділах продукцію тощо. Кошти кожен заклад зможе вільно витрачати на свою статутну діяльність, а тимчасово вільні гроші зможе розміщувати в державних банках.

15.Щоб закон запрацював повною мірою, потрібно ухвалити ще багато документів. Закон «Про освіту» - базовий документ, який містить посилення на інші закони (з яких прийнято лише закон «Про вищу освіту») та підзаконні акти. Щоб реформа запрацювала на повну силу, необхідно чимшвидше ухвалити закони про середню освіту, про професійну освіту, зміни до Податкового та Митного Кодексів, що зменшать податковий тягар із закладів освіти та інші акти, а також утворити чи реорганізувати органи управління, передбачені новим освітнім законодавством. Отже, ухвалення нового закону про освіту – далеко не останній, але визначальний крок на шляху освітньої реформи, який визначає її головний зміст і спрямованість. У будь-якому разі на освіту чекають зміни, результати яких зможемо оцінити лише з роками.